

TA'LIM OLUVCHILARDA RAQAMLI GIGIYENA MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK METOD VA VOSITALARI

Narziyeva Maftuna Toir qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika

Institute "Maktabgacha Ta'lim "

kafedrasi 1 kurs magistranti

email:maftunanarziyeva151298@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada axborotlashgan jamiyat sharoitida ta'lim oluvchilarda raqamli gigiyena madaniyatini shakllantirishning pedagogik zaruriyati, mazmuni va ahamiyati yoritilgan. Tadqiqotda raqamli makonda xavfsiz va samarali faoliyat yuritish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy pedagogik metodlar va raqamli vositalar tasniflangan hamda ularni ta'lim jarayoniga tatbiq etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: raqamli gigiyena, raqamli madaniyat, kiberxavfsizlik, media-savodxonlik, pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar, raqamli vositalar.

Аннотация: В данной статье освещены педагогическая необходимость, содержание и значение формирования культуры цифровой гигиены у обучающихся в условиях информационного общества. В исследовании классифицированы современные педагогические методы и цифровые средства, направленные на развитие навыков безопасной и эффективной деятельности в цифровом пространстве, а также разработаны практические рекомендации по их внедрению в образовательный процесс.

Ключевые слова: цифровая гигиена, цифровая культура, кибербезопасность, медиаграмотность, педагогические технологии, интерактивные методы, цифровые средства.

Abstract: This article highlights the pedagogical necessity, content, and significance of forming a digital hygiene culture among learners in the information society. The study classifies modern pedagogical methods and digital tools aimed at developing skills for safe and effective activities in the digital space, and develops practical recommendations for their implementation into the educational process.

Keywords: digital hygiene, digital culture, cybersecurity, media literacy, pedagogical technologies, interactive methods, digital tools.

KIRISH (INTRODUCTION)

XXI asr ta'lim tizimining o'ziga xos xususiyati uning to'liq raqamli platformalar, sun'iy intellekt va global tarmoq bilan integratsiyalashganidadir. Biroq, raqamli muhit ta'lim oluvchilar uchun nafaqat cheksiz imkoniyatlar, balki jiddiy

kiberxavflar (kiberbulling, feyk axborotlar, fishing, internet-tobelik va raqamli toliqish) manbaini ham yuzaga keltirmoqda.

Shu sababli, yosh avlodda **raqamli gigiyena (digital hygiene)** — raqamli makonda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, axborot oqimini filtrlash, vaqtni to'g'ri boshqarish va kiberxavfsizlik qoidalariga rioya qilish madaniyatini shakllantirish dolzarb pedagogik muammoga aylandi.

MAVZUNING O'RGANILGANLIK DARAJASI (LITERATURE REVIEW)

Raqamli muhitda shaxsning rivojlanishi va xavfsizligi masalalari xorijiy va respublika olimlari tomonidan keng tadqiq etilgan. Jumladan, Y.A. Fedorov raqamli madaniyatni umuminsoniy madaniyatning tarkibiy qismi sifatida baholagan bo'lsa, kiberxavfsizlik va media-savodxonlik masalalari pedagogik nuqtai nazardan bir qator mahalliy tadqiqotchilarning ishlarida o'z aksini topgan. Biroq, aynan "raqamli gigiyena" tushunchasini pedagogik metod va vositalar tizimi orqali shakllantirish metodikasi hali ham yaxlit tizimga keltirilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI (RESEARCH METHODOLOGY)

Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv, pedagogik kuzatuv, qiyosiy-mantiqiy tahlil hamda ta'lim oluvchilar o'rtasida o'tkazilgan so'rovnoma natijalarini umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Raqamli gigiyena madaniyatini tarkibiy qismlarga ajratgan holda, uni shakllantiruvchi metodlar klasteri ishlab chiqildi.

TADQIQOT NATIJALARI VA TAHLILI (RESULTS AND DISCUSSION)

Raqamli gigiyena madaniyati — bu shunchaki texnik qoidalar to'plami emas, balki shaxsning raqamli dunyodagi intellektual va axloqiy xulq-atvoridir. Pedagogik nuqtai nazardan ushbu madaniyatni shakllantirish uchta asosiy bosqichda amalga oshiriladi:

1. **Kognitiv (bilish) bosqich:** Raqamli xavflar va qoidalar haqida nazariy bilimlarni berish.

2. **Aksiologik (qadriyatli) bosqich:** Raqamli etika va mas'uliyat tuyg'usini shakllantirish.

3. **Pragmatik (amaliy) bosqich:** Tarmoqda xavfsiz ishlash ko'nikmalarini avtomatizm darajasiga yetkazish.

Tadqiqotimiz doirasida ushbu madaniyatni shakllantirishga xizmat qiluvchi pedagogik metodlar va vositalar tasnifi ishlab chiqildi (1-jadval).

1-jadval. Raqamli gigiyenani shakllantirishning pedagogik tizimi

Pedagogik metodlar	Mazmuni va qo'llanilishi	Kutilayotgan natija
Keys-stadi (Case study)	Real kiberhujumlar yoki fishing holatlarini tahlil qilish va ulardan himoyalalanish ssenariylarini tuzish.	Kritik fikrlash va muammoli vaziyatda to'g'ri qaror qabul qilish.
Gamifikatsiya (O'yinlashtirish)	Kiberxavfsizlik bo'yicha interaktiv kvestlar va rulli o'yinlar (masalan, "Kiber-detektiv").	Motivatsiyaning ortishi va qoidalarni amaliy o'zlashtirish.
Raqamli detoks-trening	Smartfonlardan foydalanish vaqtini nazorat qilish va "ekran vaqti" muvozanatini saqlash mashqlari.	Internetga qaramlikni kamaytirish, vaqtni boshqarish (Time management).

Ushbu metodikani amaliyotga joriy etishda an'anaviy darsliklar yetarli emas. Shuning uchun zamonaviy **pedagogik vositalar** majmuasidan foydalanish zarur:

- **Simulyatorlar va platformalar:** Ta'lim oluvchilarda murakkab parollarni yaratish va fishing xatlarni aniqlash ko'nikmalarini sinovdan o'tkazuvchi maxsus simulator dasturlar.

- **Vizual vositalar:** Raqamli iz (digital footprint) va uning kelajakdagi karyeraga ta'siri haqidagi infografikalar, ijtimoiy roliklar.

- **Nazorat vositalari:** Smartfonlardagi "Digital Wellbeing" (Raqamli balans) ilovalari orqali shaxsiy tahlil yuritish.

Pedagogik tajribalar shuni ko'rsatadiki, talabalarga tarmoqdan foydalanishni shunchaki taqiqlash aks ta'sir (reaktiv qarshilik) ko'rsatadi. Aksincha, interaktiv metodlar orqali "raqamli gigiyena — bu cheklov emas, balki shaxsiy erkinlik va xavfsizlik kafolati" degan tushunchani singdirish yuqori samara beradi.

XULOSA (CONCLUSION)

Xulosa qilib aytganda, ta'lim oluvchilarda raqamli gigiyena madaniyatini shakllantirish bugungi kun pedagogikasining strategik vazifasidir. Bu jarayonda faqatgina texnik taqiqlardan foydalanish samarasiz bo'lib, tizimli pedagogik

yondashuv — keys-stadi, o‘yinlashtirish va raqamli detoks kabi interaktiv metodlarni zamonaviy AKT vositalari bilan uyg‘unlikda qo‘llash talab etiladi. Raqamli gigiyena madaniyatiga ega bo‘lgan yoshlar kelajakda axborot xurujlariga qarshi barqaror va raqamli iqtisodiyotda raqobatbardosh shaxs sifatida namoyon bo‘ladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI (REFERENCES)

1. O‘zbekiston Respublikasining "Kiberxavfsizlik to‘g‘risida"gi Qonuni. T.: 2022-yil.
2. Fedorov A.V. Mediaobrazovanie i media-gramotnost. – Tashkent: SMI-AZIA, 2010.
3. Green, T. (2021). *Digital Hygiene in the Modern Educational Environment*. Journal of Educational Technology, 14(2), 45-52.
4. Xusanov B. (2024). Axborotlashgan jamiyatda yoshlarning media-madaniyatini yuksaltirish muammolari. Pedagogika jurnali, №3, 12-17-b.